

19. SEPTEMBER

1924

III AASTAKÄIK

Mart Pärt. Jaht.

Kaunis kodu.

Külüst eemal, põldude ja heinamaade vahel seisis üksik väike talu. See oli vana poollagunenud puumaja ühes loomalauda ja muude hoonetega. Maja ette olid istutatud noored puud ja mõned põõsad. Talu oli jõe kaldal ja kalda all sulises lookev jõgi. Teisel pool kõrget kallast oli madal luht ja sääl kasvasid kõiksugu kirjud lilled ning sumisesid putukad.

Põhjast, läänest ja lõunast piiras teda mets, kuna idapool asus küla, ning küla ligidal veski. Oli soe juunikuu hommik. Linnukesed sädistasid koplis lepa- ja paju-põõsastes ja puhtas sinises õhus lõõritas lõo. Eemal jõe taga võsastikus kukkus kägu. Vähe maad talust eemal niitsid peremees Villem ja ta naine Liina ühes sulase ja tüdrukuga heina. Jaanipäev oli möödas ja kibe heinaaeg käes.

Talu ees siblisid ja kõõrutasid hoolsad kanad ja kukk häis uhkelt kamandades ühe juurest teise juure. Kui ta vahest oli midagi suupärast leidnud, meelitas ta nad kohe enda juure. Eemal, haopinul, istus hall kass ja piilus varblasi, kes sõstrapõõsas sädistasid.

Üks kriuksus ja õue ilmusid talu lapsed: poiss ja tüdruk. Tüdrukuke oli umbes kümneaastane, suurte siniste silmadega ja pruunide juustega, mis lühikeste salkudena ta õlgadele langesid. Poiss oli peaäegu sarnane oma õele: tal olid tumedad, sassis juuksed, millele oli tõmmatud väike, pleekinud mütsike. Ta hallid silmad olid täis lapselikku elurõõmu.

„Mis te siin kõõrutate, tibud,“ ütles tütarlaps kanadele ja viskas neile peotäie teri. „Kas sina, Kudru, tahad munele? Miks sa siis ei lähe, mis sa siin müidu kõõrutad!“ — „Tule, lähme metsa!“ hüüdis aga poiss ja pistis korvi kätte kähmates jooksu. Koergi jooksis temale järele. „Oota nüüd mind ikka ka, Juku,“ hüüdis tütarlaps, „ma panen ukse veel kinni ja võtan korvi.“ Ja varsi jooksis ka tema vennale järele.

Metsa ääre jõudes astusid nad teerajalt kõrvale, suure rohu sisse. Metsa all oli palju suuri kiviunnikuid ja suuremaid ning vähemaid künkaid. Kungastel punetasid maa-sikad ja vaatasid nagu kutsudes rohust välja. Sinna poole sammusidki lapsed. Nobedalt liikusid nende näpud ja üksteise järele kadusid marjad laste korvidesse. „Minu korv on täis!“ hüüdis Leeni. „Aga sinul, Juku? Oh, sul puudub veel!“ — „Oota, küll ma ta peagi täis korjan, söö nii kaua võt aita mul parem korjata!“ — „Ei,“ ütles Leeni, „ma lähen nüüd vähe metsa poole ja korjan lilli!“

Rõõmuga noppis ta kollaseid kullerkuppe ja teisi lilli ning tegi toreda kimbu; ta astus metsa puude vahele. Noppides stit ja sääl mõne lille, astus ta ikka sügavamale metsa sisse. Oh kui tore oli siin olla! Mets nii vaikne, nii tasane! Suured puud nagu mõttesse jäänud. Ja kui tuulepuhang puudest läbi jooksis, sahisestid puud tasa ja salalikult, nagu jutustaksid nad muinasjutte. Puude all kasvasid suured ja lopsakad

sõnajalad. Nad olid nii õrnad ja nii ilusad, et tütarlaps imestades neid vaatles. Ta murdis enesele ühe oksa ja pani lillekimbu sekka. „Nagu muinasrüügis,“ mõttes tütarlaps ja imelik tundmus asus ta rindu, seistes üksinda vaikselt metsas. Ta vaatas üles puude latvade poole. Alguses näis, nagu seisaksid puud, aga kui Leeni neid kauem vaatas, nägi ta, kuidas nad tasa liikusid. „Nad jutustavad vist midagi,“ mõttes ta. „Kui tore oleks mõista, millest nad jutustavad.“ — „Leeni, Leeni!“ kuuldus kaugelt Juku hääl. Leeni ehmatas esiteks, kuuldes häält, siis aga noogutas naeratades metsa poole päraga ja ütles: „Pea koju minema,“ ja läkski metsast välja. „Ma mõtlesin, et sa enam metsast tagasi ei tulegi,“ ütles Juku, kui Leeni puude vahelt paistma hakkas. „Kas kartsid, et olen ära eksinud?“ küsis Leeni lõbusalt ja nad hakkasid koju poole minema.

Päike hakkas veerema. Ikka enam ja enam kadus ta metsa taha. Laane talus olid ka juba kõik õhtul. Peremees popsis ukse ees piipu ja ajas sulasega juttu. Perenaine ja tüdruk lüpsid laudas lehma ja need mäletasid rahulikult ja rõõmsalt toidukünade ees. Õues pakul istus Juku ja tegi omale pajuvilet. Jõe ääres kivi otsas istus Salme ja punus pärga. Leeni istus pagil, mis üle jõe viis, jalad vees, pärg pääs ja pikk pajuviits käes, millega ta vahete vahel mööda tassist veepinda lõi ja säändavaid veepiisku laiali pritsis. Mõlemad istusid vaikelt. Salme ümises tasa omaette laulu ja oli kibedasti oma pärjaga ametis, kuna Leeni mõttes kaugemale vaatas.

Päikese viimased kiired värvisid taeva punaseks ja helkisid vaikselt veepinnal. Jõe kohast tõusis udu üles ja sääl kerkis kõiksugu kujustid, mis nagu murveide tüttred heljudes luhale levinesid. Eemal, säälpool, kuhu jõgi voolas, seisid mustavad küused nagu mõttesse vajunud, nagu oleksid nad magama uinunud. Nii tumedad ja tõsised. Jõgi sulises tasa ja eemal, üksiku remmelga kohal, kus jõgi järsu käännaku tegi, paistis ta päris mustana. Leeni vaatas põldude poole. Põllud kadusid valgesse üttu. Õhus jõe kohal sumisesid sääsed arutu parvena. Naabritalust kostis õrn lauluhääli ja kadus lainetades õhtu vaiksesse hämarusse. Sääl lauldi üht isamaalaulu. „Mu isamaa armas“ kõlas läbi õhu ja ühinedes õhtuste häältega kadus metsa poole. „Kui armas on isamaa! Kui ilus, kui kaunis on kodu!“ mõttes Leeni. Talu õues oli juba kõik vaikselt jäänud, ainult Juku vilistas veel õues. Õhk läks jahedaks. „Lähme koju, Leeni,“ ütles Salme ja tõusis üles. Laudes läksid nad koju. Peagi heitsid nad magama. Kaua aega oli Leeni asemel üleval ja uinuis viimaks ilusate unistustega tumedast metsast, mustavast jõepinnast ja armsast isamaast ning kaunist kodust.

Põhjamaa kasvandik.

VIKERKAAR

Nr. 38.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp.

1924.

Tegev toimetaja: J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kella 1—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

S ü g i s.

Näe, miski kurvastand ju suvira'a,
Näe, miski avab laia irvituse,
Kui tuuleratsur tormab kuusikusse
Ja pilvevarjud jooks'vad üle maa.

Ta väsinuks teind taeva sinava,
Ta lõikavaks teind eha punetuse,
Ta eilsest päevast loob ju unistuse,
Ent siiski teda seleta ei saa.

Näe, sügistähed süttinud ju taeva,
Näe, tihedamaks muutunud kuu helk,
Too kummalise, üle metsa kaeva.

Näe, hommikudki upuvad ju uttu,
Näe, õhtud hämarad kui õitsetelk,
Kus vestetakse muistses ajast juttu.

Juhan Jaik.

ONURUBEN.

Selma Lagerlöfi järele — op.

li kord, nüüd juba varsi kaheksakümme aastat tagasi, väike poiss, kes turuplatsil kurni veeretatas. Väikese poisi nimi oli Ruuben. Ta oli vaevalt kolme-aastane, kuid ta vibutas oma väikest piitsa nii vapralt kui keegi teine ja lasi kurni vuriseda, et lust näha.

Tol päeval kaheksakümne aasta eest oli imeilus kevadim. Märtsikuu oli kätte jõudnud, ja linn oli kahte maailma jagatud — helgesse ja sooja, kus päikesepaiste valitses, ja külma ning pimedasse, kus vari asus. Kogu turuplats kuulus päikesepaistele — kitsa ribani piki majadereastikku.

Nüüd aga juhtus, et väike poiss — nii vapper kui ta ka oli, väsis kurni vuristamast ja otsis puhkepaika. Sarnast polnud raske leida; küll polnud istmeid ega pinke, kuid iga maja oli kivitrepiga varustatud. Väike Ruuben ei võinud paremat soovidagi.

Ta oli peenetundeline väike mehikene. Tal oli tume aimus, et ema ei soovi, et ta võraste inimeste trepiastmetel istub. Ema oli vaene, kuid just sellepärast ei tohtinud kunagi näidata, kui oleks tahetud teis-

telt midagi võtta. Nii läks ta ja istus oma kivitrepile, sest nad elasid ka turuplatsi ääres.

Need astmed olid varjus ja sääli üsna külm. Väike toetas pää käsi puudele, tõmbas jalad üles ja talle tundus nii hää kui kumagi eme. Veidi aega nägi ta veel, kuis päikesepaiste väljas üle turu tantsis, kuis poisid ümber hüpplesid ja kurni vuristasid — siis sulus ta silmad ja uinus.

Ta magas küll terve tunni. Kui ta ärkas, polnud tal enam nii hää kui uinudes, vaid kõik näis nii ebamõnus. Ta jooksis ema juure tuppa ja nuttis, ja ema nägi, et ta haige oli ja pani ta voodisse. Ja paari päeva pärast oli poiss surnud.

Kuid sellega pole aga lool veel lõpp. Juhtus nüüd nimelt, et ta ema teda kõigest südamest leinas, sarnase valuga, mis aastaid ja kuui surmani kestab. Ema oli veel mitu teist last, palju muret riisus ta aja ja köitis ta mõtteid, aga ikka veel oli ta südames ruum, kus ta poeg Ruuben üsna segamatult võis pesitseda. Temale jäi ta alati elusaks. Nägi ta laste hulka turuplatsil mängivat, siis hüppas ka Ruuben sääli ühes, ja kui ta siis kodus töötas ja

kraamis, siis uskus ta kõvasti ja kindlasti, et väikene veel õues kardetaval kiviastmel istus ja magas. Tõepoolest põlnud ükski ema elus lastest ta mõtetele nii lähedal kui surnu.

Mõni aasta päälle ta surma sai väike Ruuben õekese, ja kui see nii vanaks sai, et ta väljas turuplatsil ümber joosta ja kurni veeretada võis, sündis, et ta ka kiviastmele istus puhkama. Kuid samal hetkel tundus emale, kui kisuks teda keegi seelikust. Ta jooksis ruttu välja ja haaras väikese tüdrukukese üles tõstes nii kõvasti sülle, et see seda ealeski ei unustanud.

Ja veel vähem võis ta unustada, kui iseäraline ema nagu olnud ja kuus ta hääل värisenud öeldes: „Kas sa tead, et sul kord väike vend oli, keda Ruubeniks kutsuti, ja kes see pärast suri, et ta siin samal kiviastmel istus ja haigeks külmetas. Ega sa ju taha emal ära surra, Berta?“

Vend Ruuben sai vendadele ja õdedele varsi sama elusaks kui emale. Viimane oli niisugune, et kõik tema silmadega nägid ja varsi oli neil sama and kui temal — Ruubenit väljas kivitrepil istumas näha. Ja muidugi ei tulnud ühelegi neist mõttesse, sinna istuda. Jah, niipea kui nad kedagi kiviastmel või kiviäärel või teeääres kivil istumas nägid, torkas see neile südamesse ja nad pidid vend Ruubeni päälle mõtlema.

Edasi juhtus vend Ruubenile, et ta kõigist õdedest-vendadest kõrgeimale tõsteti, kui nad üksteisest kõnelesid. Sest kõik lapsed teadsid ju, et nad koormavaks raskuseks emale olid, kes temale ainult vaeva ja muret vallmistas. Nad ei suutnud uskuda, et ema nii väga leinaks, kui mõne neist kaotaks. Aga et ema vend Ruubenit tõesti leinas, siis oli ometi tõenäolik, et see palju, palju sõnakuulelikum kui nemad pidi olnud olema.

Ei juhtunud ka harva, et mõni neist mõtles: „Ah, kui ometigi ema-

le nippalju rõõmu võiks teha kui vend Ruuben!“ Ja siiski ei teadnud keegi neist tast muud, kui et ta kurni mänginud ja kiviastmel enmast külmetanud oli. Aga kindlasti oli ta eriline, sest et ema sarnast armastust ta vastu näitas.

Eriline oli ta ka, ta tegi emale kõigist lastest kõige enam rõõmu. Ema oli leseks jäänud ja töötas mures ja hädas. Kuid lastel oli nii kindel usk ema kurvastusse väikese kolmeaastase pärast, et nad veendusid, et kui ta elu oleks jäänud, ema oma õnnestust mitte nij südamesse poleks võtnud. Ja igakord kui nad ema kurtmas nägid, uskusid nad, see on sellepärast, et vend Ruuben surnud, või ka, et nad mitte nij kui vend Ruuben põlnud. Varsi tõusis neis kõigis ikka suurem soov väikese surnuga ema poolehoidus võistelda. Põlnud midagi, mida nad emale ei oleks teinud, et ta aga nende vastu ainult sama hää oleks kui vennakese vastu. Ja selle igatsuse poolest arvan ma, et vend Ruuben juba kasulikult kõigist ema lastest oli.

Mõelge nüüd: kui vanem vend võõra üle jõe sõudis ja sellega oma esimesed pennid teenis, siis tuli ta ja andis nad emale, ilma omale ka ühtainumastki jättes! Sääл näis ema nii rõõmsana, et poisi süda uhkusest paisus, ja ta ei võinud teisiti kui tunnistada, kui võimatult aualme ta olnud:

„Ema, kas ma pole nüüd sama hää kui vend Ruuben?“

Ema vaatas talle uurivalt otsa. Oli, kui võrdleks ta tema värsket, rõõmsat nägu väikese kahvatuga väljas kiviastmel. Ja ema oleks kindlasti häämeelega ja h vastanud kui oleks võinud, aga ta ei võinud.

„Sa oled emale väga armas, Jaan, aga niisuguseks kui vend Ruuben ei saa sa ilal.“

See oli saavutamata, seda mõistsid kõik lapsed, ja siiski ei võinud nad jätta sinna poole püüdmast.

Nad kasvasid tublideks inimes-

teks, töötasid ja korjasid omale vara ja võitsid lugupidamise, kuna vend Ruuben ainult tasapisi oma kiviastmel püsis. Aga ta oli siiski eelistatud. Temaga oli võimatu võistelda.

Ja iga edusammu, iga paremuse juures, kuni neile viimaks korda läks emale hääd kodu ja elu pakkuda, pidi see neile küllalt tasuks olema, kui ema ütles: „Ah, kui seda mu väike Ruuben ometi näinud oleks!“

Vend Ruuben saatis ema kogu ta eluteel kuni surmavoodini. Tema oli see, kes surmapiinadele okka murdis, teadis ema ju, et need ta poja juure viivad. Keset suurimat ahasust võis ema naeratada, kui ta mõtles, et läheb oma väikesele Ruubenile vastu.

Ja nii suri ta, kelle truu armastus oli väikest kolmeaastast ülistanud ja jumaldanud.

Aga isegi siin polnud väikese Ruubeni lugu veel lõpul. Kõigile oma õdedele-vendadele oli ta koduse tööka elu, ema armastuse, kõigi vaeva ja ebaseavutuste aastate meeltliigutavate mälestuste sümboliks saanud. Oli alla jäi mingit sooja ja ilu nende hääles, kui nad talt rääkisid. Oli pühadus ja pühalik meeleolu väikese kolmeaastase vastu.

Nii libises ta ka õdede-vendade laste ellu. Ema armastus oli ta teatud kõrgusele viinud, ja suurused — need sisendavad seda mõjukalt põlvest põlve.

Õde Bertal oli poeg, kes õige lähedasse ühendusse sattus onu Ruubeniga.

Ta oli neljaaastane sel päeval, kui ta kõnnitee äärel istus ja tänavkraavi vahitis. See voolas üle vihmaveest. Puukesed ja rohukõrred ujusid juhtumusotsivate keerdudena mööda madalat vett. Väike istus säääl ja vaatas seda rahuga, mida tuntakse, kui teiste juhtumusotsivat olemasolu vaadeldakse ja ise varjul ollakse.

Kuid ta rahulik filosoferimine

katkestati ta ema poolt, kes samal silmapilgul, kus teda nägi, koduse kiviastme ja venna pääle pidi mõtlema.

„Ah, minu kallits väike poiss,“ ütles ta, „ära istu nii säääl! Kas sa ei tea, et su emal väike vend oli, keda Ruubeniks hüüti ja kes neile aastat vana oli, just nagu sina praegu. Ta suri sellepärast, et sarnasele kõnniteeäärele istus ja ennast külmetas.“

Väikesele polnud meeltmööda mõnustates mõtetes segatud saada. Ta istus säääl ja filosoferis, kuna ta valkjad käharrad juuksed talle silmadele langesid.

Õde Berta poleks kellegi teisega nii ümber käinud, aga oma armsa venna pärast raputas ta väikest õige ebaõrnasti. Ja nii õppis see onu Ruubeni ees aukartust tundma.

Ühel teisel korral oli see valkjakähharline noorhärä jääll maha kukkunud. Tema oli suurem kuri poiss puha õelusest maha paisanud ja nii jäi ta nüüd istuma ning nuttis, et õieti näidata, kui võrd ebaõiglaselt temaga talitatud, iseäranis ka sellepärast, et ema mitte kaugel ei võinud olla.

Aga ta oli unustanud, et ta ema ometi kõigepäält onu Ruubeni õde oli. Kui ta Akslit jääll nägi istuvat, siis ei tulnud ta sugugi armuandvalt ja lohutavalt, vaid ainult selle iga-vehe:

„Ära istu nii, mu väike poisu! Mõttele onu Ruubeni pääle, kes suri just kui ta viis aastat vana oli, nagu sinagi nüüd, sest et ta lumehange otsa istus.“

Poiss sööstis kohe maast, kui ta onu Ruubenist kuulis rääkivat, aga ta tundis külmust kuni südameni. Kuis võis ema onu Ruubenist rääkida, kui ta väike poisu nii kurb oli! Tema pärast võis ta juba sinna, kus talle meeldis, istuda ja surra, aga nüüd näis, kui tahaks surnu talt ta oma ema riisuda ja seda ei võinud Aksele lubada. Nii õppis ta onu Ruubeni vihkama.

Noortele peletiseks.

Licabé. Tige.

Ilusamgi nägu võib muutuda sarnaseks, kui kurjus võimu võtab.

Akselil juures kodus ülal kõrgel trepikäigus oli kivirõdu, kus pääd-pööritavaolt tore oli istuda. All sügavas orus asus eeskoja kivipõrand, ja kes ülal käisiti istus, võis unistada, et ta üle kuristikku rändab. Aksel nimetas rõdu oma armsaks hobu Graneks. Tema seljas hüppas ta üle tuulsülgavate vallikraavide võlutud lossidesse. Sääli istus ta uhkelt ja trotsivalt, kuna suured juukseka-harad tulisest tormamisest lehvisid, ja võitles Püha Jüri võitlust lendvaga. Ja veel põlnud onu Ruubeni-le pähe tulnud sääli ratsutada tahta.

AGA muidugi tuli talle. Just siis, kui lendva surmahirmus viskles ja Aksel uhkes võiduteadvuses sääli istus, kuulis ta lapsetüdrukut hüüdvat: „Aksel, ära istu sääli! Mõtle onu Ruubeni pääle, kes suri, kui ta kaheksa aastat vana oli, just kui sina praegu, sest et ta kivirõdul ratsutas. Sina ei tõi sa ülal enam istuda, Aksel!“

Sarnane vana kadekoi, see onu Ruuben! Ta ei võinud muidugi sallida, et Aksel lendvaid surmas ja kuningatare päästis. Kui ta eest ei hoiu, tahab Aksel näidata, et ka tema lugupidamist suudab võita. Kui ta nüüd kivipõrandale sääli all hüppab ja enese surnuks kukub, siis jääb ta juba varju, see suur valesuu!

Vaene onu Ruuben! Vaene väike hääl poisike, kes väljas päikesepais-telisel turuplatsil oma kurniga mänginud! Nüüd pidi ta tunda saama, mis tähendab suur mees olla. Hernehirmutiseks oli ta ajajooksul muu-tunud.

See oli maal onu Jaagu juures. Terve hulk tädi- ja onutütreid-poegi oli toredasse maamõisa kogunenud. Aksel käis sääli ümber, täis omasugust viha onu Ruubeni vastu. Ta tahtis ainult teada, kas ta ka teisi pääle tema piinab. Aga mingi kartus hoidis teda tagasi seda küsimast. Oli kuj oleks ta seega alatult talitanud.

Viiimaks olid lapsed ükski. Ühtki

suurt põlnud sääljuures. Siis küsis Aksel, kas nad ka onu Ruubeniist kuulnud on?

Ta nägi, kuis silmis välgahtas ja kuis paljud väikesed rusikakesed kokku tõmbusid, aga paistis, et väikesed suukesed aukartust onu Ruubeni ees olid tundma õppinud. „Vait!“ ütles kogu hulk.

„Ei,“ ütles Aksel, „nüüd tahaksin teada, kas ta veel kedagi teist piinab, sest mina leiain, et ta kõige alatum kõigist onudest on.“

See ainum julge sõna murdis tamm-i, mis piinatud lastesüdamete mee-lehärma piiras. Tõusis suur nurin ja hüüded. Nii peab rühm nihiliste välja nägema, kui nad isevalitseja kukutavad.

Nüüd loeti vaese suurmehe patu-register ette. Onu Ruuben jälgis kõiki oma õdede-vennade lapsi. Onu Ruuben suri kõikja!, kus aga iganes talitis. Onu Ruuben oli alati üheva-nune sellega, kelle rahu ta rikkuda soovis.

Ja aukartust pidi ta ees tundma, ehkki ta üsna avalikult suur valelik oli. Teda oma südamel salajamas sopis vihata — seda võis, aga teda tähelepanemata jätta või ta vastu mitte aupakkumist üles näidata — Jumal hoidku!

Missuguse näo vanad tegid, kui tast rääkisid! Kas ta oli siis midagi tähtsat korda saatnud? Sinna istuda ja surra — ses põlnud ju midagi imelikku! Ja mäherdusi suur-tegusid ta ka ei oleks teinud, tõeasi oli ometi, et nüüd oma võimu kur-jasti tarvitas. Ta astus lastele kõiges vastu, millest need löbu tundsid — see vana hernehirmutis. Ta äratas nad nende lõmauinakust aasal. Ta oli pargis parima peidupaiga üles nuuskinud ja selle tarvitamise ära keelnud. Alles nüüd hiljuti oli talle meele tulnud sadulata hobustel ratsutada.

Nad kõik olid veendunud, et see vaene olevus mitte kunagi üle kol-

me aasta polnud vanaks saanud, ja nüüd tungis ta suurtele neljateistkümneaastastele kallale ja tõendas, et ta nendega ühevanune olevat. See oli see kõige ärritatavam.

Üsna uskumata asjad tulid ühes temaga iga päevaga. Ta oli sillalt kalu õngitsenud, ta oli väikeses tammekülas sõudnud, ta oli pajupuu otsa roninud, mis üle vee ulatas ja millel nii mõnus oli istuda, — jah, ta oli isegi püssirohutünnidele heitnud ja sääli maganud.

Agad nad olid kõik veendunud, et ühtki väljapääsu sest hirmuvalitsusest polnud. Oli vaid kergenduseks südame päält ära rääkinud olla, ent see polnud aga tervendusabinõu. Ei võidud onu Ruubenile midagi parata.

Ei tahaks uskuda, aga kui need lapsed suureks said ja neil omal lapsed olid, hakkasid nad kohe onu Ruubeni tarvitama, kuis nende isad enne neid teinud.

Ja nende lapsed jälle, nimelt noored, kes tänapäev kasvavad, on selle õpetuse nii hästi omandanud, et ühel suvel väljas maal juhtus, et viieaastane põngerjas vana vanaema Berta juure, kes trepiastmele vankrit oodates istunud, tuli ja ütles:

„Vanaema, sul oli ometi kord vend, keda Ruubeni hüüti?“

„Sääli on sul õigus, mu väike poiss,“ ütles vanaema ja tõusis kohe üles.

See oli vast pilt kogunenud noorsoole, kui oleksid nad vana kuninga Karl XII sõdurit Karli pildi ees kummardumas näinud. Neil oli ainult aimdus, et onu Ruuben, nii kurjasti kui teda ka tarvitati, ikka suu-

reks pidi jääma, juba ainult seepärast, et teda kord nii väga armastatud.

Meie päevil, kus kõiki suursi nii täpselt läbi katsutakse, peab teda enam mõõdukamalt tarvitama kui ennevanasti. Ta vanaduspiir on vähem, puud, paadid ja püssirohutünnid on ta eest julged, aga ei mitte midagi kivist, mis istumiseks kõlbab, ei või ta eest pääseda.

Ja lapsed, tänapäeva-lapsed võtavad teda teisiti, kui nende vanemad. Nad arvustavad teda avalikult ja varjamata. Nende vanemad ei mõista enam seda kunsti — tummata ja arkartlikku sõnakuulelikkust sisendada. Väikesed koolitüdrukukesed arutavad onu Ruubeni teemil ja kahtlevad, kas ta kunagi muud, kui müüt polenud. Kuueaastane noormees sõandab katseteel väita, et võimatu on kiviastmel surnuks külmetada.

Kuid see on vaid ühepäevavahvus. See põlv usub oma südames sama onu Ruubeni, kui eelminegi ja kuulab teda kui seegi.

Ja päev tuleb, kus need pilkajad igivana maja juure lähevad, vana kiviastme üles otsivad ja talle ausamba kuldtähtedega püstitavad.

Nad naljatakse nüüd paar aastat onu Ruubeni, aga miipea kui nad täiskasvanud ja neil omal lapsed kasvata, on nad suurmehe kasulikkuses ja tarvilikkuses veendunud.

„Ah, mu lapsuke, ära istu sellel kiviastmel, su emaema oli onu, keda Ruubeni hüüti. Ta suri, kui ta sinu vanune oli, sest et ta sarnasele kiviastmele istus puhkama.“

Nii kõlab see kuni maailm püsib.

MIS TEAME INIMESE JA LOOMADE ESI- VANEMAIST?

I.

nimese esivanemaist kõneleb ajalugu. Kuid ajalugu ulatab ainult mõnituhat aastat tagasi. Mis oli enne seda? Missugused inimesed ja loomad elasid siis? Kui kaua üldse on elanud inimesed, loomad ja taimed maakeral? Kas igavesti?

Viimase küsimuse pääle teatakse praegu öelda, et elusaid olendeid on maakeral mitusada tuhat aastat (mõned arvavad isegi, et miljonid aastaid). Muidugi, ükskord ei olnud neid, sest maakera oli nii palav, et ei saanud elu olla. Hiljem, kui maa jahtus, tekkis ka elusaid olevusi. Kuidas tekkis? Olgu sellest jutt teinekord.

Tihti leidub kivilidel imelikke kujusid: nagu voolitud ümarikud munad, kepikesed, isegi tigukarbid. Mõnel on väga selgesti näha, et on tegu mingisuguse looma kujuga. Niisama on leitud ka taimede osi, lehti, tüvesid, juuri — kivistunult. Võite arvata, kuidas tekkisid sarnased kivindid? Loom suri. Kui tal oli kõva kest, kui talle korjus pääle liiva, teiste loomade pehmeid osi ja kui aegamööda need rõhumise all (rõhusid: vesi, kui elas loom meres, või päälekorjunud liivakihid) muutusid kiviiks, siis jäigi looma kuju kivisse. Sisemised pehmed osad kõdunesid ära ja liiv täitis sisemuse, sellepärast ei purustanud rõhumine koort.

Umbes niiviisi võisid alal hoiduda loomade ja taimede kujud. Nende hulgas leidub sarnaseid, mida praegu maakeral on; kuid on ka neid, mida enam ei leidu ja mis arvata-vasti välja surnud.

On katsutud kindlaks teha, kaua aega tagasi tekkisid need kivindid.

See on raske, kergem on määrata, missugused kivindid tekkisid varem ja missugused hiljem. Sest muidugi on vanemad kivindid sügavamais kihtides. Ja ühel ajal tekkinud kihitides on ühesugused kivindid. Kui meil, Eestis, näiteks, leitakse mõnes maakihis samu kivindeid, nagu kusa-gil Inglismaal, siis peab arvama, et need on tekkinud samal ajal.

Nagu on inimestel ajalugu, nii on ka maakeral oma ajalugu. Ja nagu inimeste ajalugu on jagatud vanaks, kesk- ja uueks ajaks, nii on ka maakera ajalugu jagavad ajajärgkudesse muudatuste järele, mis temal ette tulnud. Kõige vanemal ajajärgul ei olnud veel ühtki elavat olevust. Järgmisel leidub neid juba, kuigi väga harva. Siis järgneb ajajärg, millest rohkem kivindeid jäänud.

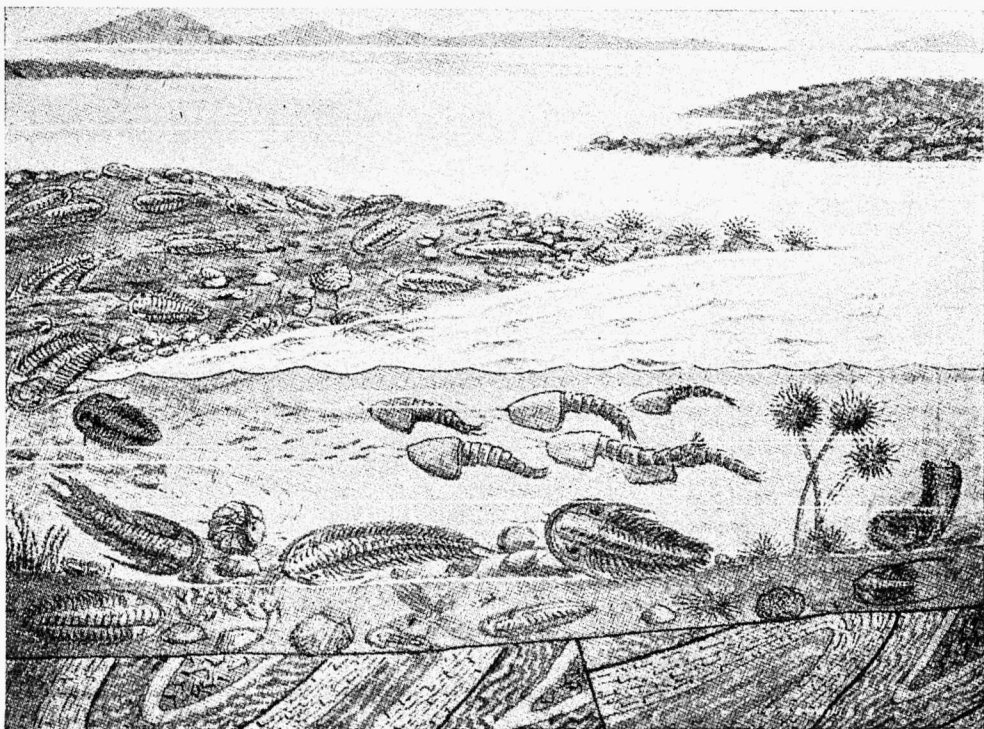
II.

K e m b r i u m.

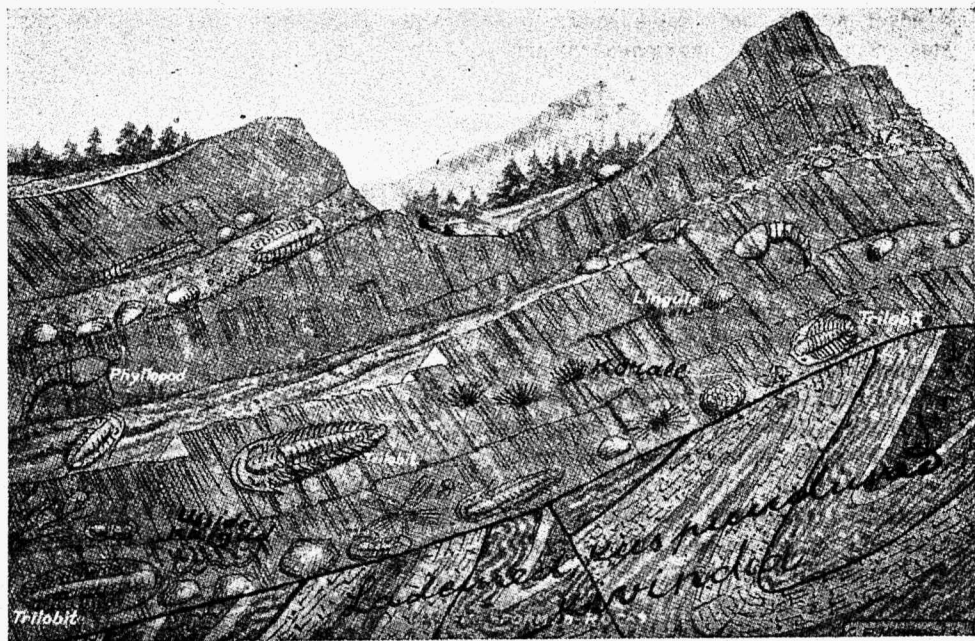
Meil Eestis on vähe kembriumi-aegseid lademeid. Rohkem on neid Skandinaavia poolsaarel, Soomes, Inglismaal.

Sel ajal ei olnud selgroolisi loomi. Ei olnud kalu meres, linde õhus ega imetajaid ja roomajaid. Ei olnud puid, lilli ega rohtu, ainsateks taimedeks olid sel ajal samblad ja samblikud, kõige lihtsamad taimed. Ei putukate suminat ega lindude laulu ega lehtede kahinat, et segada vaikust — ainult järelejätmata merekohin või vihma sahin või jälle tuule ulgumine.

Arvatavasti tekkisid esimesed loomad meres. Enne kembriumi-aega olid ainult loomad selgroota ja kõva kestata — sellepärast ei ole neist ka kivindeid, nad kõdunesid ära. Kembriumi-ajal leidub hulka loomi — mitmesugused väikesed vähid, praeguste vähkide esivanemad, liikusid ranna ääres. Kõige tähelepanu-

Pilt kembriumaegsest maailmast, ühes läbilõikega merest, mis näitab toleaeagseid loomi, vähkide esivanemaid.

Lõige läbi kembriumiajal tekkinud maakih tide; näha on kivindid, mis neis leiduvad (kivindid on suurendatud võrdlemisi kih tide paksusega).

väärsemad sel ajal olid trilobiidid. Need olid suured, kuni kakssalga pikad loomad, kelle keha koosnes paljudest lülidest, ning iga lüli kolmest osast: keskmisest ja kahest äärmisest. Meie paekivis, ka linnas kõnniteede kivides, on tihti

leida trilobiitide keskosa kivindeid pika pulgataolise kujuna. Trilobiidid on välja surnud, nende järeltulijana leidub praegu veel üks selts vähke, Hiinas, — krab-vähid.

Juuresolevad pildid kujutavad kembriumiageid loomi.

Franz Treller. Noorsoole toimetanud Jursi Sander.

14. M a y a s õ d u r.

Tenanga valukisa kajas alles õhus. — Aga isegi oma siidameahastuses, ahastuses, mis oli seda suurem, et ta Pablos mitte ainult oma endiste kuningate võsu ei näinud, vaid julget, mehlist noormeest siidamest armastas, ei unustanud noor maya tühjakslastud piisse uuesti laadida, et mahalastu surnukeha viimase võimaluseni kaitsta.

Sügav ohkamine puutus ta kõrvu; ta pööris ümber ja vaatas Pablo avatud silmi, kes oma pääd tõstis.

Rõõmuhõiskega kargas Tenanga ta juure: Oo, oo — sa elad, Hualpa, kuningas! Tänu kõigile jumalalle!“

Ta põlvitas Pablo kõrvale, hoidis ta pääd ja käsi kobas ettevaatlikult kohale, kus rinnust veri voolas.

„Hinga sügavalt ja aegamööda, isand.“

Pablo täitis käsku — arglikult uuris Tenanga selle mõju — haavatu hingas ühtlaselt sisse ja välja.

„Tänu teile, nägematud, — tänu. Sa saad jälle terveks, isand, sa saad jälle terveks, sa pole surmavalt haavatud.“

„Vaata järele, amigo,“ vastas Pablo nõrga häälega, „kuul tabas mind selja tagant, aga ta peab kõrvale olema kaldunud; tunnen külje sees valu.“

Ettevaatlikult paljastas maya tähendatud koha ja leidis oma suureks rõõmuks, et Pablo õieti oli arvanud; salakavala zapoteegi kuul oli ümber ribide joosnud ja seesmised kehaosad puudutamata jätnud. Hoog, millega Pablo kividele paisati, oli ta uimastanud.

Tenanga rebis Pablo peenest linasest riidest särki katki. Püssi peos hoides ja kullipilkudega kallast uurides ruttas ta trepist alla, kastis riidetükid vette ja läks kiiresti tagasi.

Hoolikalt jahutas ta haava, pani talle märja riide pääle, võttis oma nahkvöö ja köitis sellega sideme Pablo rinnale. Peagi andis verejooks haavast järele.

Jällegi otsis ta pilk vaenlasi. Neist polnud midagi näha. Olgu, et nad Pablo surmamise oma ülesande täidetuks pidasid, olgu, et ta kuul oli tabanud nende juhi ja nad sellepärast enam pääle tungida ei julenud, ehk et nad kartsid kergesti kaitstavale tornile läheneda, mida kaitses surmav püss — tagaajajatest polnud vähematki näha.

„Valmistan sulle aseme, isand.“

Tenanga läks hiiglakividega kaetud torni ülemisse ossa, kus oli kaks ruumi, mille aknaaugud avasid vaate jõe. Siit astus ta

rõdusarnasele käigule, mis ümbritses kogu neljakandilise torni ülemist osa. Sääl kasvas rohi, kasvasid põõsad. Ta kogus puulehti ja kuiva rohtu ja peagi oli enam-vähem korralik ase valmis.

„Tule, kuningas, toetu minule, juhin sind.“

Indiaanlase võimega vaikselt kannatada, kannatas ka Pablo valu, mida talle haav iga liigutuse juures sünnitas. Peagi lamaskas ta rahulikult talle valmistatud asemel. Tenanga võttis Pablo mütsi, tõi sellega vett ja jootis janunenud noormeest. Ta teadis, et iga suurem haav janu tekitab.

Seepäälle jäi verejooksust nõrgestatud Pablo kohe magama.

Tenanga istus püssiga kaenlas trepi ülemisele astmele, kus teda müür varjas ja midagi vaadet jõele ei takistanud. Paat oli kunstlikus sadamas varjul.

Neljanurgeline torn oli suurtest, tsemendiga ühendatud kividest ehitatud, mis juba mitmed aastasajad tuultele ja tormidele olid vastu pannud. Ta oli pikuti jõge ehitatud ja tema jalal algasid mühisevad kosed. Torni järskudele müüridele võis ainult kõrgete redelite abil ronida; ainukest ligipääsu pakkus käsipuudega varustatud trepp.

Kuigi noormehed siin enam-vähem päälungimiste vastu olid kaitstud — ei võinud Pablo haavamise tagajärjel põgenemise jätkamisest juttugi olla. Tenanga oli toidumoona pärast vähe mures. Tal oli küll veel vähe maisileiba ja mõni tükk šokolaadi tagavaras, kuid seda oli vähe küll. Tenanga teadis, et mitme miili kaugusel polnud leida ühtki pueblot; nad asusid tihedas ürgmetsas, Guatemala rahvavaesemas osas. Väsimatult rändas kivist raiutud kuju sarnaselt istuva noormehe pilk mööda süngeid kaldaid, kuid midagi kahtlast polnud näha.

Tenanga otsustas päälle pimenemist kaldaid läbi uurida ja kindlaks teha, kas zapoteegid alles siin viibivad või juba taganenud on. Olid nad alles siin, siis süütasid nad arvatavasti tule, mis neid ära annaks; sest seda võis vaevalt oletada, et nad tuld süütamata jätaksid kartusest tornis asuvate põgenejate eest, kellest üks kui mitte surnud, siis vähemalt raskesti ha-

vatud oli. — Öö vaibus alla ja mähkis kõik tumedasse loori.

Pablo magas ikka alles ja Tenanga otsustas nüüd teele asuda.

Oli juba üsna pime, kui ta canoasse astus ja vasakut kallast mööda ülesjõge liikus. Koskede müha sumbutas ta möödalööke.

Kui ta arvas küllalt kaugemale jõudnud olevat, sõudis ta põiki üle jõe ja hiilis äärmise ettevaatusega läbi metsa allajõge, igalpool otsides tulekuma. Kuid midagi kahtlast ei leidnud ta uuriv pilk. Ühtlasi veendus ta, et zapoteekide barca oli kadunud. Nad pidid ülesjõge jõudnud olema. Nüüd pööris ta oma paadi juure tagasi. Ta lasi end voolust kanda ning jõudis peagi jälle torni juure. Pablo magas endiselt.

Tenanga heitis trepjalal magama, et vähemgi kahtlane kära jõel teda äratama peaks. — Öö möödus rahulikult.

Kui hommik hakkas kätte jõudma, läks ta Pablot vaatama. Haige oli ärkvel ja palus vett; tal oli kõrge palavik.

Tenanga, kes enam ei kahelnud, et zapoteegid lahkunud, otsustas veel enne koitu vasakule kaldale sõuda ja toidumoona muretseda. Ta kõneles sellest Pablale, kes kõigea nõus oli.

Vähese toidutagavara, mis leidis ta jahitaskus, asetas ta haavatu kõrvale.

Juhtumisi leitud savinõu/ tüki täitis ta veega, pani selle toidu kõrvale ja lahkus lubadusega tagasi tulla nii kiiresti, kui olud seda lubavad.

Pablol oli palavik, kuid ta mõistus oli täiesti selge ning valu tundis ta vähe.

Pablo sõi vähe kuivanud leiba ja mõne tükkikese šokolaadi ning jäi siis jälle magama. Kui ta lühikese une järele silmad uuesti avas, oli juba selge päev. Päike paistis läbi ukse sisse ja läbi aknaavauste võis sinist taevast silmata. Nüüd alles võis noormeese ringi vaadata ruumis, mis talle oli pelgupaigaks. Põrand oli kindlalt müüritud kividest, seinad kujutasid võimsaid müüre, siin ja sääal puutusid talle silma ajahambast lõhutud imelikukujulised reljeefid, mis kujutasid inimesi ja loomi. Viimaks peatus ta pilk hästihoidunud, mõjurikkalt valmistatud pildil. Ta nägi enda ees imeliku paahtega kaunistatud kõrget mehe-

kuju. Hästi alalhoidunud näoprofiilil olid ilusad jooned. Juuksed langesid iseäralise kroonisarnase päakatte alt õlgadele. Keha kattis soomusriide sarnane rüüd; õlgadelt lehvis mantel. Käed hoidsid kilpi ja mõõka, sääred olid katmata, jalad asusid sandaales. Kogu kuju iimbritsesid seintel iseäralised tundmatud kirjad. Raidkuju näis varemalt olnud värvidega kaetud, sest õnustustes võis alles nende jälgi leida. Kunagi polnud Pablo midagi sarnast näinud, siiski tuletas see talle meele joonistusi raamatutes, mis kõnelesid Meksiko ja Kesk-Ameerika vallutamise eest. Indiaani viirstid olid neis sarnaselt kujutatud. Sääli, ta võpatas siiski veidi, sääli selle kuninga või sõjamehe kuju rinnal asus sama märk, mis ka tema rinnale oli tätoveeritud.

Kaua vaafles ta seda kuju. Viimaks näis talle, kui hakkaksid selle liikmed elustuma, kui pöörduks selle silm tema poole. Kuid kõik kadus teda valdava nõrkuse ees, ta sulus silmad.

Kaua lamas ta nii ja magas.

Kui ta silmad jälle avas, nägi ta enda ees kummalist kuju. Pablo ei jõudnud selgusele, kas ta on ärkvel või näeb ta und. Sääli istus üks inimlik olevus, kindlasti üks indiaanlane, kelle kõhna, kortsudega kaetud, igivana nägu raamisid lumivalged juuksesalgud. Ülemist kehaosa kattis pantrina-hast valmistatud rüüd, millest paljad, kõhnad käed välja ulatasid. Sama kõhnad jalad peitusid säärteni nahksäärikutest. Lumivalgeil juukseil asus kerge kirjude sulgedega kaunistatud nahkmiits. Kätes hoidis see kummaline olevus vibu ja nooli.

Pablo arvas raudkuju nägevat, nii liikumatult istus see kogu ta ees.

Aga ei, ta silmad elasid ning nende pilk viibis hääsüdamilise ilmega haige näol.

Peen ja kõrge hääli, mis sarnanes lapse omale, küsis Maya keeles: „Oled sa tagasi tulnud õuduse paika? Oled sa langenud teuleste mõõkade all?“

See oli inimene, jõudis Pablo otsusele, aga mis ta sääli küsis? Ta teadis, et pärismaalased hispaanlasi sellepärast, et nad kätes kandsid kõue ja pikset, nimetasid „teulesteks“, see on — jumalateks. Aga mis arvas see kummaline mees, kes nagu

haust tõusnu ta ees istus, selle küsimisega?

„Sa näed enda ees raskesti haavatut, kes siin varju on leidnud.“

„Tean, tean,“ kõlas hele hääli ning siis naeris mees eredalt. „Nende mõõgad tegid hääd tööd, siin pole ühtki paigakest, mis pole verest niisutatud. Nad surid kõik, kõik — miks tuled sina tagasi? Kes sa oled? Mis tahad sa siin kuningate tornis?“

Kummalise inimese kogu ülesastumine oli väga õudne.

„Kes sa oled, Nezualpilli näojoontega noormees?“

„Olen maya Pablo del Roca,“ vastas ta, tahtmatult tarvitades talle kodusemat Hispaania keelt.

Kogu mehe olek muutus korraka ja puhata Hispaania keeles sõnas ta senisest sootuks erineval viisil: „Ütle mulle, kuidas sa siia sattusid?“

„Väevoimul sunniti mind kodukohalt lahkuks ja mind ähvardati surmaga. Põgenesin vahva sõbra saatel, meid aeti taga ning siin tabas mind kuul.“

„Kes kiusab sind taga?“

Pablo vaikis, ta ei teadnud, kas on soovitatav Chamulpo nime nimetada, ta ees istuja võis olla üks ta sõpradest.

„Noh? Kas kiusavad sind valged taga?“

„Ei, üks vägev indio.“

Vanamees hakkas jälle eredalt naerma. „Indio, üks indio? Hiihihihi? Üks maya? Kas ei karda ta jumalaid? Miks kiusab ta sind taga? Mis oled sa talle teinud?“

Ka oma põlvenemise saladust ei tahtnud Pablo avaldada, sellepärast vastas ta: „Olen hispaanlaste hulgas üles kasvanud, sennor, ning ei tea, millega selle vägeva mehe viha esile olen kutsunud.“

Välkuvail silmil vahtis vanamees talle otsa.

„Hispaanlaste hulgas üles kasvanud, mõrtsukate järeltulijate hulgas? Mina ka — mina ka,“ lausus ta tasa, peaaegu kartlikult, „ka mind on valged üles kasvatanud ja nad tahtsid minust teha preestri — seminaris kasvasin, kristlaste palvete ja laulude keskel, kirikuisade raamatute juures. — Juba olin kaks korda pühitsetud veega salvitud,“ ta hääli kõlas ikka tasemini, „sääli tärkas mu hinges äkki vägevalt uuesti usk vana-

desse jumalatesse. Kuningate varjud hõlju-
sid mu ümber, vaiksed ja nukrad, ihes kõigi
sõjameestega, kes olid langenud hispaan-
laste mõõkade all ning kõik vaatasid mulle
põlastusega otsa. Seda ei suutnud ma
kauem kannatada, ma jooksin valgete juu-
rest minema, noormees, sügavasse metsa,
vanade kuningate majade juure. Need kõ-
nelevad minuga mulle arusaadaval koelel,
nad kõnelevad mu hingega — ning mina
olen õnnelik — õnnelik. — Nad nimetavad
mind metsade narriks, need lollpääd, las
nimetavad — olen õnnelik — õnnelik.“

Pablo teadis nüüd, et tal oli tegemist
vaimuhaigega, kelle mõistuse oli seganud
vastolu ta rahva muistsete usukommete ja
ristiuse õpetuse vahel.

Pääle vaheaega, mida segas ainult kos-
kede kohin, ütles see kummaliselt riietatud
kõhn rauk häälekõlaga, mis täiesti eraldus
senisest:

„Sa oled haavatud, noormees? — Lase,
ma vaatan sinu haava, olen kogenenud ravit-
seja!“ Ning enne kui Pablo jõudis teda
takistada, katsus võõras õrna käega ette-
vaatlikult kobades haava.

„Oh, see pole kardetav — see paraneb
lühikese ajaga — ole rahulik, panen taile
parandavaid rohtusid pääle. — Aga kus on
siis su sõber, kellest sa kõnelesid?“

„Ta läks metsa küttima, et muretseda
toitu.“

„Rumal mees, miks ei tulnud ta minu
juure? — Kes sind siis taga ajasid, noor-
mees, kas mayad või?“

„Ei, zapoteegid.“

„Oo — oo — ning te kihutasite nad mi-
nema?“

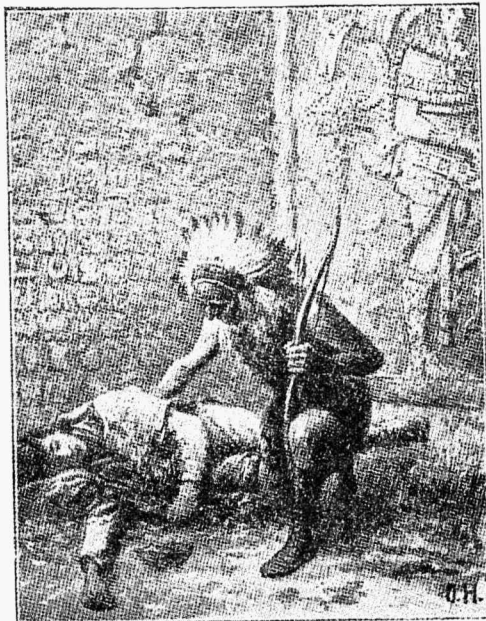
„Jah, nad põgenesid meie surmavate
kuulide eest.“

„Hihihihii!“ kõlas jälle ere naer läbi toa.
„Kas need orjad julgevad mayadega võitle-
ma tulla? Hihihihii! Tubli, noormees —
tubli. Kihuta neid — oleme neid juba tihti
minema kihutanud. Mis on neil mayade
maal otsimist?“

Mõne aja pärast jätkas ta, kõneledes ra-
hulikult ja lihtsalt: „Siia ei või sa jääda, sa
pead minu juure tulema — kus sind terveks
võin ravitseda.“

„Kas elate siin läheduses?“

„Jah, jõe ääres.“

„Kas oled haavatud, noormees?“

„Pean oma kaaslase tagasitulekut oota-
ma, siis kasutan meefeldi teie võõrastevast-
tuvõtlikkust.“

Vanamees kõneles nüüd nij mõistlikult,
et Pablo mõttest loobus, nagu see võiks olla
mõni nõdrameelne. Ta tundis, et ta vajas
paremat hoolitsemist kui see siin võimalik
oli. „Kuid — sennor,“ jätkas ta kohe, „ütle-
sin teile, et meid taga kiisavad verivaen-
lased, see võiks teile kahjulik olla, kui meile
ulualust annate.“

Jällegi naeris vanake eredalt.

„Kahjulik olla? Mulle? Hihihihii? Temp-
lite narrile? Kõik nad hoiavad kõrvale mu
teelt. Sa pole kusagil kindlamini varjul kui
minu juures, laps. Sa oled kõrgest soost,
seda näen su näost — tahan sind aidata.“

Äkki näitas ta suurele seinareljeetile,
mida Pablo oli imetlenud.

„Kas sa tead, kes see on?“

„Ei, sennor.“

„Hihihii! Keegi ei tea seda pääle Tanubi,
endise seminari õpilase, keda hispaanlased
nimetasid Franciscoks. Ei keegi.“ Saladus-
likult sosistas ta: „See on kuninga Axcopili
kuju — ta ehitas selle torni paljude sadan-
dete aastate eest. Kas mõistad lugeda ma-
yade kirjamärke?“

Pablo eitas.

„Keegi maailmas pääle minu ei mõista neid lugeda — nad on kõigi teiste jaoks surnud — ainult mulle jutustavad nad oma saladusi.“

Siis kõlas jällegi ta ere ja õudne naer.

„Hihih! Siia tulevad estrangerod*), americanod, alemanid ja inglesid**), ja uurivad kuningate lossides mayade minevikku ning püüavad neid märke seletada, aga mayade kivid ei avalda oma saladusi — keegi ei loe kuningate lugusid, ainuüksi Tanub, kes põlvneeb preestrite soost, kogu maailmas üksinda tema. Hihih! Sää! on näiteks üks aleman — suur teadlane, ta teab palju meie esilsade ajaloo — ning püüab mõista märke, mis kõnelevad meie rahva hallist minevikust, aga — hihi — asjata. Ta on hää mees, see aleman, ning kaugelt üle mere siia tulnud, et näha kuningate losse, sa õpid teda tundma —“

Pablo kuulis seda kõike suure imetusega ja hakkas uuesti mehikese mõistuse juures kahtlema.

Äkki astus Tenanga, püsis käes, kergel sammul tuppa ja vaatas küsiva pilguga kokkukuivanud hallpääle otsa.

„Tenanga, sina?“

„Kui kaldale jõudsin, nägin trepi juures paati kahe inimesega ja tulin kiiresti tagasi.“

„Kas on see su sõber, noormees?“ küsis vanake.

„See on Tenanga, Azuali poeg.“

„Azuali poeg?“ Põleva silmil vahtis rauk Tenangat.

„Nii see on! Kas tundsid mu isa?“

„Kas ta veel elab?“

„Ta on hauda varisenud.“

„Ja Chamulpo, ketchide kazike?“

„Ta elab.“

Välke mehike tõusis kivilt, millel ta oli istunud, ning sammus küürus, kuid kaunis ruttu sõõris ümber Tenanga, nagu tahaks ta teda täpselt igast küljest vaadelda.

Siis jäi ta noormehe ette seisma, vahtis talle üksisilmil otsa ning küsis pühalikku-

*) Estrangero — reisija, võõras.

**) Amerikano — Ameerika Ühisriikide kodanik. Aleman — sakslane. Inglesj — inglane.

sega, mis täiesti eraldus ta harilikust olekust: „Kas sa usud, Tenanga, Azuali poeg, et hääde inimeste lahkunud hinged igaveses valguses elavad?“

„Usun.“

Ta pööris Pablo poole.

„Ning sina, noormees, Pablo del Roca nimetasid sa end, kas usud sina seda ka?“

Pablolle näis, et see polnud vastolus kristliku õpetusega, kui ka tema jaatavalt vastas.

„Öös, igaveses öös viibib Azual,“ karjus rauk hirmsa häälega, „ta tõstis oma käe kuninga vastu üles, hispaanlastest tapetud Neualpilli viimase võsu vastu.“

Tenanga võpatas.

„Aga,“ jätkas rauk samal toonil, „ta täht pole veel looja läinud, ta särab alles taevavõlvil, Tanub näeb teda — ta saab tulema, see kuningas, Tanub teab seda, ta loeb seda tähtedes.“

„Ning kui kuningas elab,“ sõnas Tenanga väriseval häälel, „seepärast et Azual oma kätt ta vastu ei tõstnud ja kuningas talle andeks annab, kas tõuseb ta hing siis päikese poole, isa?“

„Kui Hualpa talle andeks annab,“ ütles vanake pehme häälega, „siis saab ta valguses elama.“

Tenanga sügav hingetõmbus oli sellele vastuseks.

Pablo, kes arusaadava huviga oli jälginud mõlema kahekõne, ütles nüüd: „See vanake siin kutsub meid oma majja, sõber, et mind sää! terveks ravitseda. Mis sa sellest arvad?“

„Kui meil sää! meie vaenlastest midagi pole karta?“ vastas Tenanga kaheldes.

„Ei miskit, ei miskit, isegi kärnased zapoteegid ei julge templivahi majale läheneda. Tulge aga. Ka sina, Azuali poeg, oled rõõmuga vastu võetud.“

„Kas leidsid mingit jälge vaenlastest, Tenanga?“

„Ei.“

„Häh, zapoteegid jooksevad minema, ku! mayade püssid pauguvad. Tulge rahulikult. Nad kardavad mind kõik — kõik. Hihih!“

„Lähme siis temaga, isand.“

„Olgu.“

Vanamees vilistas ja alt canoast tuli tugeva kehaehitusega indiaanlane üles.

„Aita seda haavatut paati kanda, ta tuleb ühes meiega.“

Vähematki inimestust avaldamata lähenes indiaanlane Pablole ja tõstis ta Tenanga abiga üles, siis kandsid nad ta trepist alla ja asetasiid ta vanakese canoasse nahkadest valmistatud asemele. Tenanga võttis püssid ja kandis nad oma paati.

Rauk nägi täies päeavalguses veel palju kummalisem ja pentsikum välja kui torni hämaruses.

Vanamehe paadis istus veel üks Indiaani poisike. See ja vanem indiaanlane võtsid mõlad ja algas sõit ülesjõge. Neile järgis Tenanga oma paadiga.

Vaikides sõudsid nad singet, metsaga kaetud kallaste vahel edasi, kuni nad tunniaja pärast tiheda kõrkjaga raamitud kõrvalharusse pöörsid. Peagi maandusid nad madalal, liivasel kohal. Noormehed silmasid süngeid, rohelistest väätkasvudest peaaegu lämmatatud, lagunenuid müüre. Nende kõrval kasvasid banaanid. Kaugemal paistis maisipõld.

Vanakese käeviipe pääle tõsteti Pablo jälle üles ja kanti vanadusest hallidesse varemetesse. Selgus, et neis mõned ruumid, mille sissekäike kaunistasid imelikud kujud ja joonistused, olid elamiseks sisse säätnud. Pablo kanti pehmele asemele. Üks vana indiaanlanna ilmus nähtavale. Rauk käskis teda liha-tortillasid *) ja kohvi tuua. Siis katsus ta Pablo tüksoont.

„Pole viga, palavik ei ole suur, sa saad Tanubi majas peagi terveks, laps. Siin oled sa kindlas varjupaigas.“

15. Muistne linn.

Pablo haav paranes kiiresti kummalise vanamehe ravitsemisel, kes oma iseäralduste ja aegajalt avalduva vaimunõrkuse pääle vaatamata esines mehana, kel ei puudunud teadmisi ja teatud haridus. Ta oli tööpoolest oma kasvatuse saanud Guatemala preestrite seminaris ja ei olnud sääl õpitud teadmisi unustanud. Ta elas siin vaikset ja tagasihoidlikult mõne us-

tava inimesega põldude ja viljapuude saagist.

Pablo eest hoolitseti eeskujulikult ning vanamees, kes oma kummalised riided oli vahetanud harilikku vastu, hakkas tihti temaga juttu vestma.

Pablo oli talle tõetruult jutustanud, et teda ühes väikese valge tüdrukuga aastate eest Guatemala lõunarannas oli päästetud hukkunud laevalt ja et teda üles oli kasvatatud sensor d'Irala majas. Tenangale oli ta kinnitanud, et see midagi ei kõneleks ta vahekorrast Chamulpoga ja kuningate perekonna põlvenemisest, vaid ütleks, et nad niipea kui võimalik koju tagasi pöördä kaivatsevat.

Pikutades oma asemel, lendasid tihti ta mõtted nii hellalt armastatud valge õe juure ja tänutundega mäletas ta hacienderot ja selle hääsiidamelist abikaasat.

Ta igatses pääseda kindral Arana juure, kes talle pidi tasandama tuleviku radasid, et viimaks ometi teadmisele jõuda oma välise elujärje suhtes. Kui ta õieti oli mõistnud, oli ta isa talle varandusj pärandanud, mis talle võimaldasid iseseisva, rippumatu elu.

Pentsikule Tanubile kartis ta rinnaal kujutatud märki näidata — ta kartis selle imelikke kõnekääne, ta kummalist olekut. Ta oli seks liig hää kristlane, et ta esivanemate mütolooia ja Maya rahva müüvikku valgustavad jutud oleksid teda huvitanud veel muul viisil kui ainult ajaloolisest küljest, olgu küll, et ta neid väsimata võis kuulata. Vana rauk Tanub aga elas selle aine käsitlemisel ainult veel oma esisade segases jumalateilmas.

Seesmise vihaga mäletas Pablo tihti aga kurikavalat Chamulpot, kes nii õelalt oli tahtnud röövüda ta elu.

Maal möllavas kodusõjast ei tunginud siia vaikesse metsaüksildusse mingid teated, ka viibisid nad Tenanga arvates juba ühisna Yucatani piiri lähedal.

Pablo, kes juba jälle kõndis ja end tugevana tundis, istus tiheda algarobi *)

*) Algarob — põõsana kasvav taim, mille kauni tarvitatakse mustaksvärvimiseks, parkimiseks ja ka tindü valmistamiseks.

*) Tortilla — piruk.

varjus ning vilbis mõtteis del Rocas ja säälsete sõprade juures. Tenanga oli kiitima läinud. Kergel sammul astus vanake Tanub Pablo juure ja ta tumedad silmad särasid lahkelt igivanas, kortsunud näos.

„Kas Maya rahva laps tahab näha kuningate maja?“ küsis ta.

„Kuningate maja?“

„Järgi mulle, laps, päev on soodus.“

Kuigi Pablo ei mõistnud, mis vanake sellega öelda tahtis, vastas ta: „Tulen meeldi sinuga.“

Tanub sammus kepi najal küürus ees läbi metsa. Pääle pooletunnist vaikset jalutamist ütles ta: „Kogu oma mõtteid, laps — sääl on kuningate loss.“

Nad astusid pöösastest vabale, puudest ja võsastikust puhastatud väljale ja — Pablo huultelt libises üllatushüüd. Keset vaikset ürgmetsa seisis ta ees kuninglik loss, mille sarnast ta isegi pildidel polnud kunagi näinud — nii imeuhke ja ilus oli see sädeleval päikesepaistel. Kolmekümmel astmel tõusis hiiglahoone hästi alalhoidunud esine taeva poole, milles eraldusid kümme tumedat sissekäiku. Vähemalt sadaviiskümmend sammu pikk fassaad oli üleni kaetud raidkujude ja kaunide ilustuste ning kirjadega. See keset vaikivat metsa asuv kuninglik ehitus kõneles elavalt nii endisest vägevusest kui ka kõige maapäälse kaduvusest, et Pablo oma südames tundis sügavat nukrust.

See isegi oma lagunemise ajajärgus veel nii tore ja uhke ehitus, mille sarnast ei leidunud kogu Kesk-Ameerikas, oli kord olnud ta isa-isade asupaigaks, kes siin vägevate kuningatena valitsenud. Kadunud olid Maya vürstid, vaene ja vilets oli rahvas ning vaesena ja võimetuna seisis hiiglava lossi ees vana kuningasoo viimane võsu.

Vaikselts seisis vana rauk paigal, toetudes kepile; sõnuta liigutatud Indiaani poiss, kelle silmast pikkamisi veeres vaikne pisar. Kumbki oma mõtteid mõlgutades, seisis nad nii kaua aega.

Siis ütles Tanub: „Tule!“

Ta sammus lagunenuid kiviastmeid mööda üles pääsissekäigu poole. Arglikult järgis talle Pablo. Sissekäigud olid kaunistatud sõjameeste- ja vürstidekujudega; mõ-

ned neist olid alles täiesti korras. Kõik oli rikkalikult kaetud iseäraliku ornamentikaga.

Nad astusid kuningate majja, nad sammusid üle kilpkonnadega kaunistatud, peenelt väljatöötatud kivipõranda, sellesama, mille üle aastasadade eest oli sammunud esiisade jälg. Nad astusid tubadesse ja saalidesse. Mõnda neist kattis alles endine lagi, teistesse paistis selge taevas. Seinad olid kaetud kuningate, preestrite ja sõjameeste kujutustega — mitmel neist paistsid alles värvide jäljed.

Tihti kordus seintel ühe punase käe kujutus, mis alati näitas idasse.

Aegamööda sammusid nad vaikides läbi lagunevate, võlvitud sammaskäikude.

Ühes saalis kattis seinä suur rist.

Tasa lausub Pablo: „Õnnistegija rist“.

Alles mõne aja pärast vastas Tanub: „See on helde vihmajumala märk.“

„Kes maapinna muudab viljakaks, nagu too inimeste hinge,“ mõtles Pablo.

Nad astusid nüüd iseäraliste reljefidega kaunistatud saali, mis Pablo arvates kujutasid kuningaid, kuna nad kõik, kuigi väheste muudatustega, kandsid rinnal sama märki, mis temagi. Seinad olid üleni kaetud saladuslike märkidega, milliseid Pablo seni kunagi polnud näinud.

„See on kirjade saal,“ sosistas ta saatja. „Need märgid jutustavad meie rahva enne vallutamisaegset ajalugu, alates ajaga, kus Aztéki*) sõdurite eest lõunasse pidime põgenema, et siin asutada uue ja hiiglavama kodu. See oli elav aeg, võib olla kõige elavam aastasadade pikkuses Maya rahva elus. Kuj sa seda kuulda tahad, mu poeg, jutustan sulle hiljem meeldi kord meie esivanemate hiiglavaist tegudest. Seitsetkümmend kuningakuju näed sa seintel,

*) Aztékid — Nahuatlindiaanlaste suguharu Vana-Meksikos. Vallutasid XV aastajal Meksiko kõrgustiku kuni Tehuantepeci maakitsuseni. Cortez hävitas nende riigi 1521. a. Neil olj valitud kuningas, päälükute nõukogu ja riigikantsler. Nad jagunesid vabadesse ja orjadesse. Nende pääjumal oli Uitzilopochtli, tulejumal — Ixcouzauhqui, maajumal — Toci. Jumalatele töid nad inimohvreid. Neil oli kõrge kultuur, millest annab tunnistust nende rikkalik kirjandus, nende hoonete varemud ja skulptuurid.

Imelikud raidkujud küünisid puude vahelt.

alates Nimaquiche'st, ning ainult see loeb neid sündmusi, kes mõistab neid märke. Ainult Tanub mõistab neid veel lugeda.“

Kuigi Pablo tundis Meksiko, Peru ja Guatemala vallutamise verist ajalugu, valdas siiski see, mis ta siin oma rahva minevikust nägi, nii vägevalt, meeliumastavalt ta hinge, et ta enam ei suutnud vabalt mõelda ning ainult aukartliku jahmatusega kõike vaatles, mis oli pärit kaugest esiajast.

Rauk juhtis ta välja.

Koguka ehituse hoovis kasvasid puud ja rohi.

Lossi taga tõusis taeva poole vägev püramiiditaoline ehitus.

„See on jumalatele pühendatud tempel,“ lausus vanake.

Nad lahkusid lossist läbi teise värava ja sammusid edasi läbi metsa. Igalpool pöösaste ja puude vahelt puutusid silma müüride varemend ning iseäralikult vormitud ja skulptuuridega kaetud kivisambad tee ääres. Siin ja sääl seisis veel teised templid, tänavate kohad olid alles selgesti eraldatavad — nad olid pikad ja avarad ning lasid oletada, et siia ürgmetsa oli maetud suur ja vägev linn. Tanub juhtis Pablod müürile, mis nähtavasti linna kaitseks oli ehitatud.

Müür seisis järsu kuristikku serval. Ta kaitsevõre oli alles kaunis terve. — Ka siin katsid puud ja pöösad varemeid ning märkisid oma tiheda lehestikuga kogu ümbruse hämarusse.

Vana Tanub istus võrele.

„Siin peeti viimane võitlus,“ sosistas ta, „siin langesid Maya sõdurid, mees mehe järele. Sääl seisis Nezuapilli,“ ta näitas üsna läheduses seisvale kohale, „kuj Alvarado oma raudmeestega lähenes. Säält ta tuli, näed sa, säält. Üle surnukehade tungis ta edasi, iga jalatäie maa eest tuli tal ägedalt võidelda. Kuningas ise seisis alati kõige vihasemas mõllus ja niitis oma vägeva mõõgaga vaenlasi. Rõõmuhõisikega huultel sööstisid Maya sõdurid vaenlaste ridadesse ja langesid. Oh — oh, kuidas nad võitlesid, kuidas nad võitlesid, võitlesid ja surid — oma kehadega kuningat kaitstes — viimse hingetõmbuseni. — Kuningas langes Alvarado mõõgahoobist ja kõik, kõik järgisid talle surma, kõik. — Tihti istun siin ning näen siis meie omi hirmsas, meeleheitlikus heitluses, kuulen nende sõjahüüdu, kuulen haavatute õudset oigamist — nad tõusvad oma haudadest ja hõljuvad mu ümber. Kas kuuled, kuidas nad oigavad? — Kas näed neid? Nüüd lähenevad nad aegamööda, need tapetute hinged — sääl — sääl on Nezuapilli — vaata, kuidas ta võitleb — näe — vaata — sääl — ta langeb — oh —“

Hääldades umbset hädahüüdu pigistas rauk kõhnu käsi silmille.

Kaasa kistud võitluse elavast kirjeldusest ja vanakese kirglikust ärevusest, kes haudadest mineviku varje esile kutsus, seisid Pablo sügavas liigutuses ta kõrval.

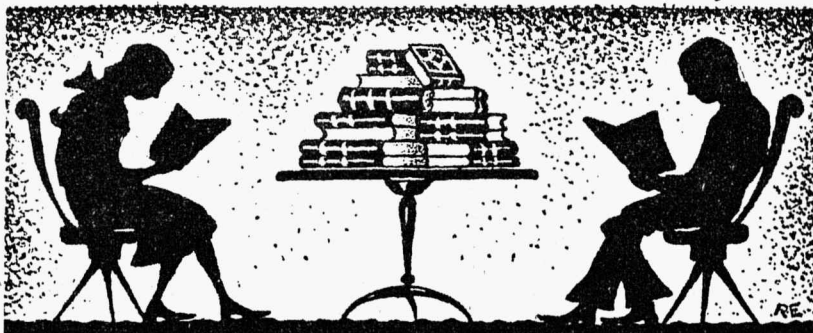
Aegamööda lasi Tanub käsi näolt vajuda

ja lausus rahulikult: „Nad arvavad, et olen rumal ja ei valitse oma meeli, sellepärast, et näen rohkem kui nemad. — Kas võin sinna midagi parata, kui minu vaimusilma ees minevik elusaks muutub? — Kõik on möödas, kõik, kõik. — Tule, mayarahva laps, sa viibisid paigal, mida niisutas viimase kuninga veri — tule. — Igavene päike soendab oma kiirtega uusi inimpõlvi, mina aga

tahan, niikaua kui veel hingana, valvata kuningate haudu.“

Pikkamisi sammus ta oma kepi najal tagasi, nagu oleks ta kujur isest möödunud aegust.

Pablo ümber hõljusid segaselt vanakeselt vanadest haudadest esilekutsutud vaimud ning isegi veel unes nägi ta mayasid hispaanlastega võitlevat ja surevat.

NOORSOOKIRJANDUS 1923. A.

Ülevaade. Eduard Männik.

8

IV

Mark Twaini „Prints ja kerjusele“ sarnaneb mitmeti F. H. Burnett'i raamat „Väike lord Fauntleroy“. Nii on Edward Tudori juhtumused mitmeti sarnased väikese Cedricu omadele, kuigi siin ei või juttu olla ühesugustest situatsioonidest, vaid sarnastest vaimlistest ilmetest. Samuti kui Edward muutub lugejatele sümpaatiliseks poisikekseks, on ka Cedric väga armastusväärne.

Väike Cedric saab äkki lord Fauntleroyks pärivuse teel, kuid tema väikekoodanlist ema ei taheta lordide suguvõsa lossi kaasa võtta ja ta peab Court Lodges elama. Kuid väike Cedric mõjub niivõrd halvastüdamelise ning kinnise vana krahvi pääle, et see muutub häätegevaks ning kõikide poolt õnnistatud vanakeseks.

Jutustuses kerkivad ülles mitmed kenad tegelased, nagu härra Hobbs,

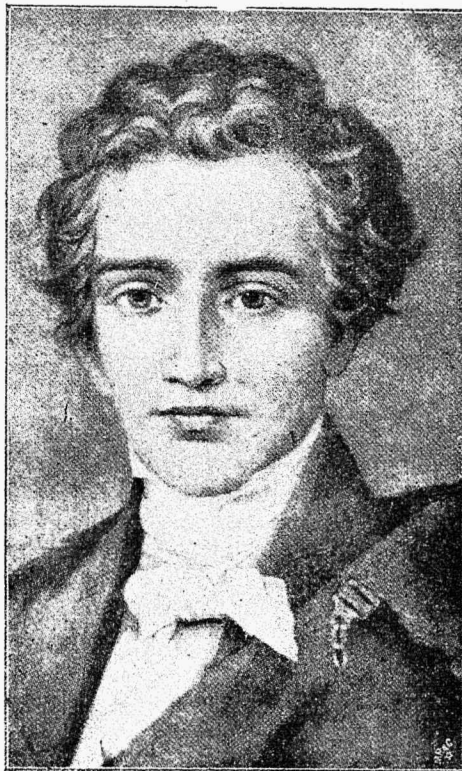
kes krahve ja suursugu inimesi ei salli. Ta on endine Cedricu sõber ja poodnik, kuid hiljemgi on väike Cedric temaga kirjavahetuses ja tühistab Hobbsi veendumust krahvide suhtes. „Väike lord Fauntleroy“ on väljamaal loetavamaks raamatuks, isegi koolides on ta lugemismaterjali hulka arvatud. Jutustuse kenamaks küljeks on väike lord Cedric, kes igale poole päikesepaistet toob ja kõikide inimeste sümpaatia võidab. Põnevuse loomiseks on jutustus intrigeeritud ühe pärandustahitja võistlusega. Juba arvab Cedric, et ta polegi õige lord, vaid peab selle nime teisele andma, kui äkki ta Ameerika ja noorepõlve sõber Dick ilmub ja avalikuks teeb pärandustahitja pettuse.

Nagu ma mäletan, ilmus mõni aasta tagasi raamat ka meil Inglise keeles ja sai koolides huvitavamaks ning paremaks harjutusraamatuks. Sel puhul olgu öeldud, et „Väike lord

Fauntleroy“ kuulub raamatute hulka, mis manab igal lugemisel imetlust ning jäädvustab kauaks mõtiskellu jututegelasi. Võib olla see, võib olla raamatus valitseva tendentsi pärast on ta Inglismaal peaaegu kõige loetavam noorsooramat.

Läinud aasta muinasjuttude raamatute seas osutus kenamaks ja paremaks koguks Wilhelm Hauffi „Karavaan“, sisaldades seitse jutustust: Jutt kaliif Toonekurest, Jutt tontide laevast, Jutt äraraiutud käest, Fatme päästmine, Jutt väikesest Mukist ja Muinasjutt ebaprintsisist. Kõik jutustused on omavahel seotud. Karavaan rändab läbi kõrve ja teel kohtab teda üks ratsanik. See paneb karavaani peremeestele ette: igaiüks jutustagu üks muinasjutt. Kõik jutustavad midagi ja Zaleukos seletab jutu oma äraraiutud käest, millist karistust ta sellepärast kandis, et ta mõrtsukatöö oli sooritanud, kuna see temale teadmatult sündis. Pärast osutus karavaani juuretuhnud võõras kõrberöövliks Bibasaniks ja selle pärast oligi Zaleukos oma käe pidanud kaotama.

W. Hauff on üle maailma tuntud laste- ja noorsookirjanik, mille tõttu olgu mõned biograafilised andmed tema üle. Sündis 29. nov. 1802. a. Stuttgardis, Saksamaal. Käis esiti kloostrikoolis, hiljem (1820.) astus ülikooli usuteadust õppima. Juba varakult andus ta kirjanduslisele tegevusele ja hilisemad kriitikud on teda maailma paremate laste- ja noorsookirjanikkude hulka arvanud, kuigi tema elutööd katkestas varajane surm. Eriti tähelepanevad on tema muinasjutud ning fantastilised jutustused. Pääle „Karavaani“ on ta veel umbes paarkümmend raamatut kirjutanud, nagu „Der Mann im Monde“, „Lichtenstein“, „Mitteilungen aus den Memoiren des Sattans“ I, II, „Das Bild des Kaisers“

Wilhelm Hauff.

ine. Suri 18. novembril 1827 Stuttgardis.

„Karavaan“ sisaldab jutustusi hommikumaaalt. Hommikumaa jutustuskogudest on paljudele noortele tuttavad kenad muinasjutud ning Lokmani „Tuhat üks öö“. Ka Hauffi jutustused, eriti „Jutt kaliif Toonekurest“, „Jutt väikesest Mukist“ ja „Muinasjutt ebaprintsisist“ on väga sarnased nimetatud juttude-kogule. Need kolm juttu on ka kõige paremad ning huvitamad.

Läinud aastal ilmus veel üks kena muinasjuttude-kogu, Selma Lagerlöfi „Legendid Kristusesest“. Nad pole liigitatud noorsookirjanduse seeria alla, kuid sellegipärast võib siinkohal nende juures peatuda. Selma Lagerlöf on üle maailma tuntud Rootsi naiskirjanik ja tema muinasjuttude-kogu „Legendid Kris-

Selma Lagerlöf.

tusest" osutub paremaks oma-sarnaste seas. Ta on ka kord varem Eesti keeles ilmunud, mille tõttu arvatavasti juba paljudele tuntud. Keegi Saksa kriitik tähendas nende kohta: „Selma Lagerlöfi legendid on kõige kenamad, mida ma elus lugenud olen“. Sellest osutub kui hääd vastuvõttu nimetatud legendidekogu ka muudes maades on leidnud. Ta on tervitatav Eesti kirjanduses, eriti veel noorsookirjanduses.

Mõned muinasjutud meeldivad otse ülendavatena, näiteks kus väike Juudas ja väike Jeesus savipiilusid valmistavad. Juudase piilud vormuvad õige viletsad, kuna Jeesuse omad sellevastu on ilusad. Väike Juudas on Jeesuse pääle kade, et see ilusaid piilusid valmistab ja tambib need puruks, kuid väike Jeesus ütleb, et nad elavad ja väike Juudas neid surmata ei tohi. Ja tõesti len-

davad savipiilud elavatena ära. Ehk jälle lugu väikesest linnust, kes soovib, et ta rind punaseks läheks. Ta on suurtes lahingutes jne., kuid milgi kombel ei saavuta ta punast rinnast ja alles siis, kui lind halastades kisub kibuvitsaokka Kristuse palest ja tilk Kristuse verd ta rinnale kukub, muutub see punaseks ja jääb kogu järeltulijatele eluajaks sarnaseks.

Sellega oleks siinkohal vist puudutatud kõik läinud aastal ilmunud noorsooraamatud. Täie õigusega võib öelda, et 1923. a. on meile annud õieti noorsookirjanduse, kuna suurem osa varem ilmunutest noorsooraamatutest vaevalt on mainimisväär. Tõlgitud on Saksa, Soome, Ameerika, Hispaania, Inglise, Rootsi jne. kirjanikke, millest osutub juba jutustuste mitmekesisus ning valik. 1923. aasta on pöördpunktiks meie noorsookirjanduses, sest ka käesoleval aastal näib endiselt noorsooraamatute ilmumine jätkuvat.

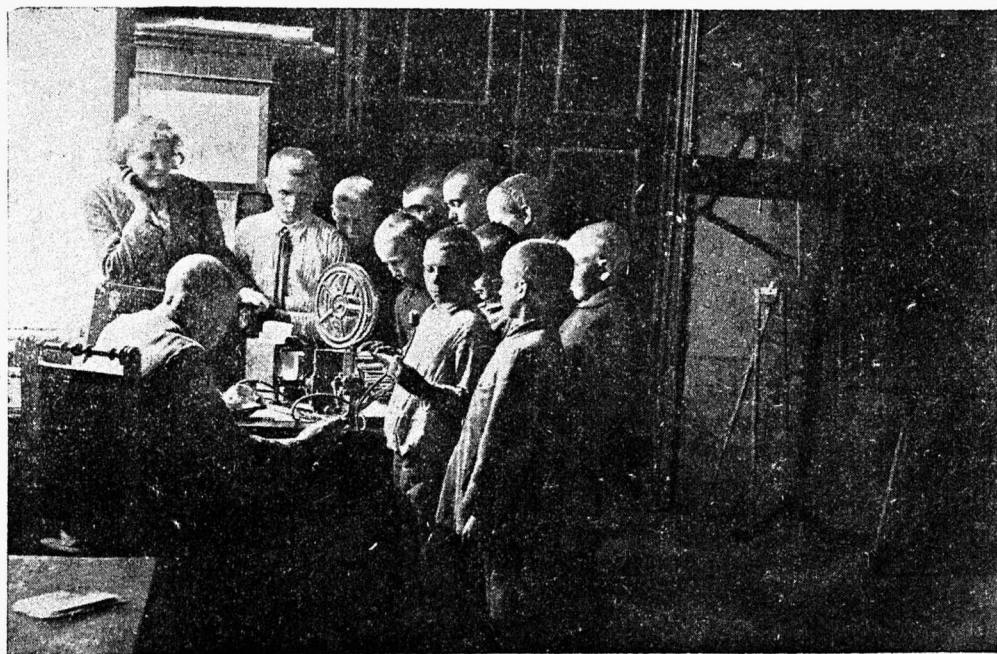
Eriti tänuväär töö on ära tehtud väljaannete illustreerimisega. Seni polnud meil õieti ühtki noorsooraamatut, mis korrapäraselt ilustatud oleks olnud, kuid läinud aastal ilmus neid mitu. Ilustused aitavad seletada teksti, kuid nad teevad ka väljaande hästi suursuguseks ning kunstiliseks. Näiteks raamatu „Polaarsõidud“ reproduktsioonid ning illustratsioonid võivad aina lugejaid rõõmustada, esiteks telhes piltlikult seletatavaks teksti, teiseks olles nii ütelda „silmarõõmuks“. Mainin veel kord illustreeritud raamatuid ning soovitan vähemalt neid igal noorsoolasel ning huvitava lugemismaterjalil hankijal muretseda. Need on: F. Cooper — Lääkiv järv, Suonio — Kuu jutustused, W. Busch — Vallatused ja riukad, S. Hedin — Polaarsõidud I ja II, Mark Twain — Prints ja kerjus, W. Bonsels — Mesilane Maaja ja Seton-Thompson — Kolm kangelast.

Meie koolid.

Foto J. Sooper.

Vääna algkooli õpilased suvel vabas looduses lauluharjutusel.

Vääna algkooli õpilased Haridus-ministeeriumi poolt annetatud kinoaaraati vastu võtmas.

Näib nagu oleks meie noorsookirjandus üle öö väärikaks ning mitmekesiseks muutunud. Ja seda on ta tõesti. Samuti kui üllatasid illustratsioonid, võib ka rahul olla tõlgete keele ladususe, originaalsuse suhtes.

Lõpuks võiks mõninga reaga veel puudutada uusi raamatuid, mida kavatsetakse lähemas tulevikus avaldada. Eesti Kirjandus-Seltsi Koolikirjanduse toimikonnal on kavatsus avaldada järgmisi noorsoo- ja lasteraamatuid: E. Enno „Meie laste õnnelik päev“ ja „Meie koduloomad“ (luuletuskogud), E. Enno ja M. Nurmik „Ipa-Tipa“ I—V (piltidega K. A. Hindreylt, Gorilt ja Espenbergilt), Z. Topeliuse „Väikese Walteri imejuhtumused“ (tlk. M. Nurmik, illustr. K. A. Hindreylt), „Adalmina helm“ (tõlk. M. Nurmik, illustr. Gorilt), H. Scharrelmanni „Berni“ I ja II (tõlk. E. Treffner), „Berni supelusasutuses“ I ja II ning „Berni õpib inimesi tundma“, Mamin-Sibirjäksi „Kangekaelne sokk“ (tlk. M. Nurmik, illustr. Gorilt), „Vana varblane“ (tlk. M. Nurmik) ja „Roheline sõda“, Jersovi „Tuletikk“ (tlk. T. Kuusik), Avenariuse „Muinasjutu mesilinnust Karvalullist“ (tlk. M. N.) ja „Mis tuba kõneleb“, Veiko Korhose „Metsas ja õues“ (tlk. M. N.), Mikael Sandi „Väikese Lalli maakera“ (ilmus „Laste Rõõmus“) ja „Väikese Lalli tähtede maailm“, Arvid Lüdekeni „Tähtede maailm“ ja „Suur, kaunis maailm“, Barbara Ring „Peik“, G. Pärni „Valik lastejutte“, Fr. R. Kreutzwald „Ennemuistsed jutud“, G. Kunderi „Eesti muinasjutud“, J. Kõrvi „Muinasjutud“, Lehtose „Soome muinasjutud“ (tlk. M. N.), Grimmide „Kodumuinasjutud“ (tlk. H. Oras), B. Grinczenko „Ukraina muinasjutud“ (tlk. M. Nurmik) ja Anderseni „Muinasjutud“.

Päale selle on ka arvatavasti teistel kirjastusühisustel kavatsus mõningaid noorsooraamatuid kirjastada, nii et käesolev aasta kujuneks veelgi huvitavamaks ning mitmekesisemaks noorsookirjanduse poolest. (Lõpp.)

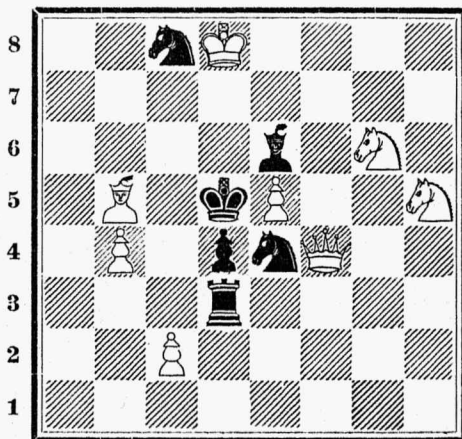
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 33.

Kokku säädnud A. Burmeister.

Mustad.

A B C D E F G H

Valged.

Valged: K d8, L f4, O b5, R g6 ja h5, S b4, c2 ja e5.

Mustad: K d5, V d3, O e6, R c8 ja e4, S d4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Algajatele malemängus tähendame, et lahendus 1. c2 — c4 nurja läheb vastuse tõttu d4: c3 (lõõb mõõda minnes.)

Kui üks sõdur kodust, see on 2. või 7. reast tülles, 2 sammu edasi läheb, ja selle läbi ühe vaenlase sõduri kõrvale astub, siis võib teda viimasega nõnda lüüa, nagu oleks ta ainult ühe ainsa sammu astunud. Seda nimetatakse lõõmiseks „en passant“, see on „mõõda minnes“. (Vaata: A. Burmeister, Malemängu õpetus.)